

За сприяння Міністерства освіти і науки України,
Національної академії педагогічних наук України

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Всесвітня історія

Вкладка

№ 5 (101),
травень 2019

СУЧАСНИЙ МУЗЕЙ

Інноваційно-освітні практики

Сучасний стан суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного розвитку країни потребує нових форм і змісту діяльності традиційних музеїв. Суттєві перетворення в соціальній структурі суспільства, а також бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвели до трансформації традиційних музейних установ.

Які трансформації відбуваються в музейній сфері?

На сучасному етапі важливим завданням музейних працівників стало як використання традиційних форм роботи з відвідувачами, так і апробація та застосування інноваційних технологічних процедур. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовив їх поширення в музейній сфері, що стало однією з причин трансформації музейних установ.

Трансформація в музейній сфері — це насамперед переосмислення ролі музею в сучасному суспільстві, вдосконалення форм і методів роботи з відвідувачами, відповідно до вимог часу.

У ВКЛАДЦІ

Актуальна тема

СУЧАСНИЙ МУЗЕЙ

Інноваційно-освітні практики 1

Методика. Досвід

МІСТО РИМ ТА ЖИТТЯ ЙОГО МЕШКАНЦІВ

Всесвітня історія. Історія України.
Інтегрований курс. 6-й клас..... 6

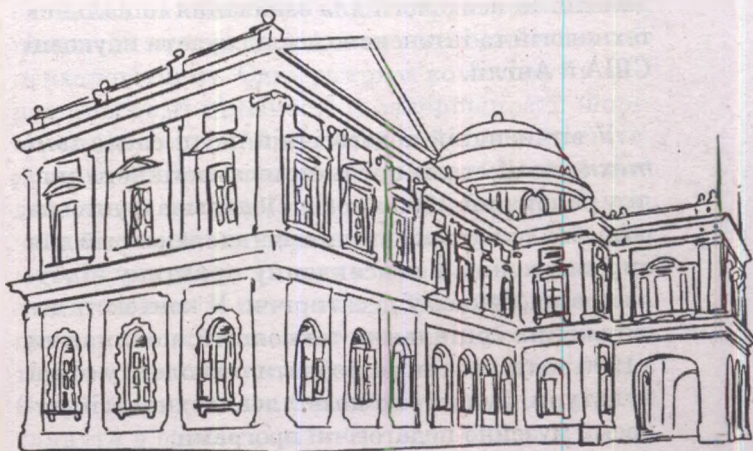
Історична візуалізація

МУЗЕЙ — ЦЕ ЦІКАВО

На допомогу вчителю 15

Анонс

Повторення. Вступ.
Всесвітня історія. 8-й клас

Трансформація в музейній сфері:

- пересмислення ролі музею в сучасному суспільстві;
- перебудова відносин між музейними установами і суспільством;
- створення нових типів музейних установ (спеціалізованих дитячих музеїв-студій, дитячих музейних центрів, екомuzeїв тощо);
- розширення сфери музейної діяльності, використання «немuseumних» видів діяльності — музейного менеджменту, маркетингу;
- зміна кадрової політики — перехід від класичного керівника-науковця до ефективного менеджера;
- нова, якісна зміна експозиційної роботи, впровадження інноваційних технологій експозиційного дизайну;
- удосконалення форм і методів роботи з відвідувачами, відповідно до вимог часу;
- розроблення інноваційних програм культурно-освітньої діяльності, створення віртуальних музеїв;
- використання інноваційних технологій у роботі музею (удосконалення стандартів подання музейних колекцій і засобів комунікації, поширення комп'ютерних систем, застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, створення віртуальних музеїв).

Що таке соціальні технології?

Поняття «технологія» набуває значення в процесі становлення постіндустріального інформаційного суспільства, розвиток якого визначають інформаційно-комп'ютерні технології, що розширили використання, а відповідно і сферу дослідження цього явища. В 1960-ті роки це поняття почали використовувати в педагогіці та психології для означення соціальних технологій та інтенсивно досліджувати науковці США й Англії.

У вітчизняній педагогічній науці **соціальні технології** стали предметом самостійного аналізу наприкінці 1980-х років. Подальша ґрунтовна розробка соціальних педагогічних технологій для впровадження в повсякденну практику відбулася в наступному десятиріччі. У контексті дослідження соціальних технологій, починаючи з 1990 року, почали розробляти технології у сфері культури, культурно-дозвіллеві технології, зокрема музейно-педагогічні програми.

Соціальні технології — це сукупність способів професійного впливу на соціальний об'єкт для його поліпшення, забезпечення оптимізації функціонування в разі можливого тиражування певної системи впливу.

У соціальних технологіях «вихідним і кінцевим результатом виступає людина, а головним параметром зміни — одна або декілька її властивостей».

На думку науковців, соціальні технології є гнучкими і обов'язково передбачають зворотний зв'язок, який допомагає виявити «слабкі ланки» і додатково «доопрацювати» їх з окремими учасниками процесу.

Структурні компоненти соціальних технологій:

- урахування соціального замовлення;
- чітке визначення кінцевої мети;
- чітке визначення завдань (проміжних та кінцевого), що дає змогу розробляти об'єктивні методи контролю за досягненням мети;
- можливість мінімізації кількості випадків, коли суб'єкт діє в нестандартній ситуації.

Як створити музейно-педагогічну програму?

Технологія розробки музейно-педагогічних програм належить саме до групи соціальних технологій.

Музейно-педагогічна програма як вид соціальної технології є чітко орієнтованою на різні категорії відвідувачів музею: за віком, за фахом, за уподобаннями і талантами.

Цікавим є сучасний досвід *Національного художнього музею України*. Його співробітники створили три різних типи музейно-педагогічних програм для різних категорій відвідувачів:

- *традиційні екскурсії та лекторії* для тих, кого музей цікавить як джерело нових знань;
- *інноваційні програми* («Стратегії візуального мислення» та клуб «Мистецтво — простір спілкування»), адресовані тим, хто прагне самостійно отримувати нові знання;
- *майстер-класи* для тих, хто бажає не лише знати про мистецтво, а й творити його власними руками («Художня майстерня»).

Музейно-педагогічна програма є моделлю реалізації інноваційної освітньої практики сучасного музею. Це науково і методично розроблена послідовність педагогічних дій, що враховує специфіку музею та вікові особливості аудиторії. За визначенням Таїсії Белофастової, цільова музейно-педагогічна програма — це *конкретна система форм і методів роботи з музейною аудиторією*, розрахована на досягнення наперед визначеної мети.

На думку Олексія Караманова, музейно-педагогічна програма — це *система форм і методів роботи в просторі музею з цільовою аудиторією* впродовж певного запланованого часу, яка дає можливість краще адаптувати різноманітний соціальний і культурний досвід для цілей навчання, виховання й розвитку.

Як наголошує дослідниця Таїсія Белофастова, під час розроблення музейно-педагогічних програм виникає потреба в переосмисленні завдань діяльності музею і проведенні необхідних соціологічних досліджень у цьому напрямі. Вивчення вітчизняного та, особливо, зарубіжного досвіду щодо реалізації освітньо-виховного потенціалу музеїв підтверджує ефективність застосування цільових музейно-педагогічних програм. Аналіз ефективності музейно-педагогічних програм американських, західноєвропейських і російських музеїв засвідчує, що вони значною мірою сприяють розширенню культурного світогляду і соціальній інтеграції школярів.

Музейно-педагогічна програма дає можливість наповнити новим змістом такі традиційні форми освітньої діяльності музею, як лекції, екскурсії, дидактичні виставки, семінари, охопити в освітньому процесі сучасні відео- і мультимедійні технології, а також найбільш ефективно взаємодіяти музею і школі, оскільки вона передбачає творчу працю музейного і шкільного педагогів.

В основі музейно-педагогічних програм лежать принципи музейної комунікації, забезпечення відвідувача умовами, у яких сприйняття та «співвідчування» музейного експонату як джерела буде якнайповнішим.

Також важливо сформулювати в учня: усвідомлення музейного предмета як відправної точки для інтерпретації смислів (у сфері мистецтва та життя загалом), розуміння історико-культурного контексту предметів, документів минулого та ціннісного ставлення до них.

Під час підготовки музейно-педагогічних програм важливо брати до уваги профільність музею, тематичну спрямованість його експозиційних залів, потенційний склад аудиторії (адресатів педагогічного впливу).

Під час створення музейно-педагогічних програм розробникам необхідно обов'язково враховувати такі критерії:

- мету та основні завдання створення програми;
- аудиторію, на яку розраховано цю програму;
- зміст програми;
- форми, засоби і методичні прийоми, необхідні для реалізації програми;
- строки здійснення програми;
- результативність і оцінку ефективності програми.

Важливими умовами створення ефективних музейно-педагогічних програм є використання специфічних можливостей експозиції музею, його власних виставок; сучасних психолого-педагогічних методик та інформаційних технологій; професійного досвіду педагогів, аніматорів, музейних працівників, психологів, керівників творчої самодіяльності.

Однією з умов продуктивності музейно-педагогічних програм є наявність правильно підібраних методичних матеріалів і постійний моніторинг аудиторії педагогом або керівником проекту.

Будь-який технологічний процес обов'язково передбачає наявність формального ряду структурних компонентів. Дослідниця Таїсія Белофастова стверджує, що технологія створення кожної музейно-педагогічної програми базована на трьох змістових структурних компонентах: організаційному, методичному та психологічному. Єдність трьох компонентів надає програмі цілісності й завершеності. Формалізація основних етапів, хоча й полегшує до певної міри процес створення музейно-педагогічної програми, однак не обмежує творчої активності музейних працівників, оскільки музеї є різними за своїм профілем, завданнями, складом колективу. Тому формалізація основних етапів не повинна обмежувати творчої активності музейних працівників. Структуру кожного з компонентів можна розглянути в таблиці на с. 4.

Структурні компоненти музейно-педагогічної програми

Організаційний	Методичний	Психологічний
Фінансування Управління Реклама Структурні підрозділи Кадровий склад Посадові інструкції	Сценарний план заходу Сценарій Режисерська документація Методичні рекомендації	Мотивація відвідувачів Структура особистості відвідувача Відносини співробітників Професійна майстерність

Ключовим моментом створення кожного з трьох змістових компонентів технології музейно-педагогічної діяльності є музейна експозиція. Саме експозиція виступає базою для створення музейно-педагогічної програми, а її зміст, характер, композиція визначають необхідність тих чи тих заходів організації такої програми. Музейна експозиція має вплив на три складові компоненти музейно-педагогічної програми: організаційний, методичний і психологічний.

Розробка цільової музейно-педагогічної програми передбачає певний алгоритм: створення музейної експозиції; визначення потенціальних відвідувачів; визначення теми і назви програми з обов'язковим добром бібліографії з теми; формулювання мети і окреслення завдань; розробка календарно-тематичного плану на рік (обґрунтування вибору основних методів педагогічного впливу, методичні розробки форм); характеристика можливих способів перевірки ефективності програми.

Як перевірити ефективність музейно-педагогічної програми?

Надзвичайно важливими також є способи перевірки ефективності музейно-педагогічної програми, адже будь-яка музейно-педагогічна діяльність передбачає наявність зворотного зв'язку між відвідувачем і музеєм. Реакція аудиторії, її зацікавленість, активність або пасивність дають можливість різними способами визначити ступінь задоволення запитів та інтересів учасників програми, професійність діяльності музейного педагога.

Бажано оцінювати ефективність музейно-педагогічної програми за такими критеріями:

- духовно-творча насиченість програми;
- відповідність рівня діяльності музею сучасній соціокультурній ситуації;
- ступінь залучення населення до музейно-педагогічних програм;
- реалізація соціальних замовлень.

До критеріїв духовно-творчої насиченості програми (індивідуальні потреби відвідувачів) належить:

- задоволення індивідуальних потреб особистості в отриманні інформації та знань;
- набуття особистістю навичок самостійного пошуку інформації, пошуково-дослідної діяльності;
- розвиток індивідуально-творчих здібностей особистості.

Критерії відповідності рівня діяльності музею сучасній соціокультурній ситуації:

- відповідність рівня матеріально-технічного забезпечення музею потребам різнобічної музейно-педагогічної діяльності (застосування інформаційно-комп'ютерних технологій, необхідного театрального-художнього реквізиту, техніки тощо);
- рівень професійної підготовки та якості діяльності музейних працівників у взаємодії з музейною публікою.

Показники, які характеризують ступінь залучення населення до музейно-педагогічних програм:

- кількість людей, яка проживає в регіоні і відвідує музей;
- відсоток постійних відвідувачів;
- якісна характеристика учасників музейно-педагогічних програм (до якої належить соціально-демографічної групи);
- характеристика музейних гуртків, студій, лабораторій, клубів та інших об'єднань, які діють, рівень їх активності;
- залучення соціально незахищених категорій (люди пенсійного віку, діти, інваліди, «важкі підлітки», багатодітні сім'ї, неповні сім'ї, сироти).

Критерії реалізації соціальних замовлень це:

- загальна кількість отриманих замовлень на розробку музейно-педагогічних програм (кількість замовлень на проведення конкретної цільової програми);

- кількість державних замовлень на основі бюджетних асигнувань;
- кількість соціальних інститутів, які є постійними замовниками та їх відгуки щодо результатів проведення програми;
- сума грошових коштів, витрачена і зароблена під час реалізації музейно-педагогічної програми.

На кожному з етапів здійснення музейно-педагогічної програми необхідно застосовувати різні способи контролю: спостереження, тести, творчі роботи, анкети, інтерв'ю тощо.

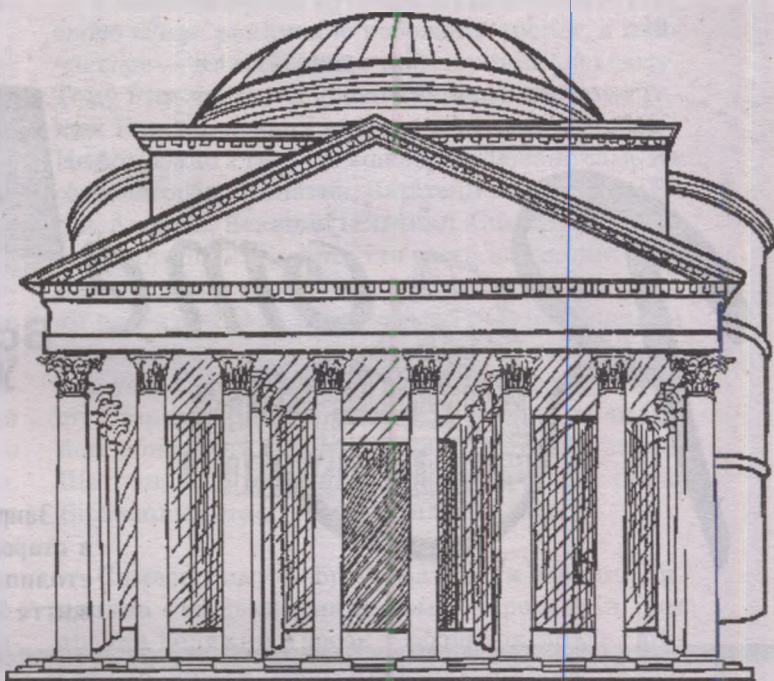
Замість післямови

Останні десятиліття продемонстрували значні зміни в діяльності музейних установ. Трансформація в музейній сфері полягає в переосмисленні ролі музею в сучасному суспільстві, вдосконаленні форм і методів роботи з відвідувачами, відповідно до вимог часу. Одним із проявів такої трансформації є використання інноваційних технологій у роботі музею.

Технологія розробки музейно-педагогічних програм належить саме до групи соціальних технологій. Музейно-педагогічна програма як вид соціальної технології є чітко орієнтованою на різні категорії відвідувачів музею: за віком, за фахом, за уподобаннями і талантами.

Музейно-педагогічна програма є моделлю реалізації інноваційної освітньої практики сучасного музею. Це науково і методично розроблена послідовність педагогічних дій, що враховує специфіку музею та вікові особливості аудиторії. Аналіз ефективності музейно-педагогічних програм сучасних вітчизняних і зарубіжних музеїв засвідчує, що вони значною мірою сприяють розширенню культурного світогляду і соціальній інтеграції школярів. Окрім того, музейно-педагогічні програми дають змогу наповнити новим змістом традиційні форми освітньої діяльності музею.

Отже, використання музеями такої інноваційної форми роботи, як музейно-педагогічна програма, є надзвичайно актуальним завданням на сучасному етапі. Це сприяє розширенню сфери музейної діяльності, використанню інноваційних технологій у роботі музею, дає змогу вдосконалити форми і методи роботи з різними

категоріями музейних відвідувачів, реалізувати педагогічні можливості сучасного музею під час роботи з дітьми та юнацтвом.

Використані джерела

1. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.06. Київ, 2003.
2. Жарков А. Д. Технология культурно-досуговой деятельности: учебное пособие для студентов вузов культуры и искусств. Москва: Издательский Дом МГУКИ, 1998.
3. Караманов В. О. Методичні аспекти розробки й упровадження музейно-педагогічних програм і проєктів в освітньому просторі України. Матеріали Другої науково-практичної конференції «Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи» (Київ, 25—26 вересня 2014 року). Київ, 2014.
4. Лаврова Е. Ю. Эстетическое воспитание учащихся в системе взаимодействия «школа — художественный музей». Москва: Принт-Плюс, 2007.
5. Белофастова Т. Ю. До питання технології розробки музейно-педагогічних програм. URL: tourlib.net/statti_ukr/belofastova.htm (дата звернення: 15.03.2019).
6. Специфіка соціальних технологій у соціальній роботі. URL: https://pidruchniki.com/.../spetsifika_sotsialnih_tehnologis_tourlib.net/statti_ukr/belofastova.htm (дата звернення: 15.03.2019).
7. Технології розробки музейно-педагогічних програм URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10629_tourlib.net/statti_ukr/belofastova.htm (дата звернення: 15.03.2019).

Яніна КАМБАЛОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова